

„L'Shanah Tovah” – A jó évre, áldottra, boldogságosra és mézesre...

Újra beköszöntött ro's haššānāh (השנה ראש), a zsidó újév. Szó szerinti jelentése: „az év feje”. A héber naptár hetedik hónapjára, *Tisri* havának első két napjára esik. *Jóm kippurt*, az engesztelés napját 10 nappal előzi meg, így ezek a napok „tiszteletet parancsoló napokként” (*jámim noráim*) is ismeretesek, zsidó tradíció szerint Isten ezekben a napokban tart ítéletet minden ember felett.

Aki a zsidó évben tájékozódni szeretne, elsőre kicsit zavarba kerülhet: az év első hónapja a *Nisszán* (kb. március vége – április eleje) valószínűleg a deuteronómi pászka súlyának hatására tevődött át tavaszra, azaz a hagyomány szerint ez az egyiptomi szolgaságból való szabadulás ideje. A zsidó újévi ünnepet pedig ősszel ünneplik. Ebből kiolvasható, hogy a zsidó ünnepek a szomszédos kultúrákkal való találkozás révén keletkezett. Néhány kultúrában az év tavasszal kezdődik, másutt az esős időszak beálltával, ősszel, a terménybetakarítás után.

Az újév, évkezdet (ro's haššānāh) fogalmak megléte Ez 40,1-ből igazolt. A próféta az új jeruzsálemi templomról való látomásának időpontját adja meg segítségével, tehát ismertnek veszi. A remény napja volt egy újabb megáldott évre, a vallási reményé is, hiszen az áldás Istentől jön, akinek ezt megelőzően mondtak köszönetet adományaiért. Népe nek újra életlehetőséget adott a betakarított terméssel, mint az év és az ünneplő közösség Ura. Az ünnep ezen vallástörténeti gyökere felismerhető párhuzamot mutat a keresztény egyházak ökumenikus teremtés heti ünnepsorozatának hálaadó karakterével.

A zsidó hónapok nevei Babilonból származnak. Onnan vették át az év nap és hold szerinti (luniszoláris) felosztását, amely azért hosszú ideig vitatott maradt. Csak Kr.u. 358-ban rögzítették végérvényesen a zsidó naptárat: az év 12 hónapból áll, 29 vagy 30 nappal, tehát csak 354 napja van. Minden hónap az újholddal kezdődik, a hónap közepe mindig teliholdra esik.

Míg az év többi ünnepnapja telehold idejére esik, vagy azelőttre, illetve azutánra, addig ro's haššānāh *Tisri* havának elejére, amikor a hold még takarásban van. Izrael népe nek útját szimbolikusan a holdhoz hasonlítják, mert az sabbatkor és ünnepnapokon teljes fényében sugárzik. Ro's haššānāht éppen ezért az elfedés napjának is nevezik (*Jom Hakesse*). A *kesse* – elfedés és *kisse* – trón szavak hasonlósága egyrészt a megítélés

momentumára, másrészt pedig a Mindenható irgalmasságára utal, aki népének adósságára leplet takar, bűneit pedig kegyelmesen elrejtí. Így az ember hozzáláthat élete megvizsgálásához és megbánhatja mindazt a rosszat, amelyet az előző évben követett el. A megbánás idejét *teshuvah*-nak ('megfordulás, megtérés') nevezik. Az embereket arra bátorítják, hogy rendezzék soraikat mindazokkal, akikkel összekülönböztek, és készítsenek terveket, miben javulhatnak a következő évben. Így ro'sh haššānāh arról is szól, hogy békességet teremtsenek a közösségben. Az ünnep komoly témája ellenére tele van örömmel és reménységgel, amely azon alapszik, hogy Isten könyörületes és igazságos és elfogadja a megbocsátásért esedező imádságokat.

A zsinagógában a kosszarv (*sófár*) megfújására vonatkozó parancs kiemeli az újévi nap, mint az *ítélet napjának* (héb.: *jóm há-din*) jelentőségét. Már *Elul* előzetes hónapjában minden hajnalban a *sófár* részben harsogó, részben pedig elnyújtott hangjai hívnak befelé fordulásra/önmagunkba tekintésre és megtérésre. Sok helyütt sajátos bűnbánati imádságokat (*szlihot*) tartanak, amelyeken bocsánatért esedeznek Istenhez. Újév ünnepén nagy komolysággal járnak el. Mégis túlsúlyban van az öröm, hogy Isten a kosszarv felcsendülésekor elfoglalja helyét a könyörület trónján, ahogy a *Midrás* elbeszéli.

Az emberek újév napján és a rákövetkező napokon a következő kívánsággal üdvözik egymást: »*Jó évre legyél beírva (az élet könyvébe!)*« Emögött az az elképzelés áll, hogy ezen a napon üti fel Isten az élet és halál könyvét, amelyben az emberek valamennyi cselekedetei fel vannak jegyezve. *Rós hášanák*kor írja meg Isten ítéletét. Mindazonáltal irgalmából még tíz napot hagy a megtérésre, mielőtt *jóm kippur*-kor megpecsételi ítéletét. A főbb ünnepnapokon a fehér az uralkodó szín a zsinagógában. Ez a minden bűntől való megtisztulás szimbóluma.

Ugyanakkor a Tórában az *ítélet napjának* (*jóm hadin*) lényege, karaktere nincs részletesen kifejtve. Inkább burkoltan utalnak rá, ezáltal a *teshuvah* – az Istenhez való visszatérés – nemcsak ezekre a napokra korlátozódik, hanem az egész év során nyitva áll az ember előtt.

A ro'sh haššānāh ünnepi liturgiájánál csak az engesztelés napján (*jóm kippur*) gyakorolt hosszabb. Kora reggeltől délutánig tarthat, és olyan egyedi, hogy saját imádságos könyve van, az ún. *Makhor*. A liturgia két legismertebb imádsága:

- *Unetaneh Tohkef* - imádság életről és halálról: „ro's haššānāh-kor megíratik, jóm kippurkor pedig lepecsételtetik, hányan fogják elhagyni a világot, hányan pedig születni, ki fog élni és ki fog meghalni (...).
- *Avienu Malkeinu* – „Mi Atyánk, mi Királyunk...” Általában az egész gyülekezet egyszólamban énekli az imádság utolsó versét: „Mi Atyánk, mi Királyunk, válaszolj nekünk, hisz nincs tettünk, amely esedezhetne értünk, ments meg minket kegyelmeddel és szereteteddel.”

A családokban az újévet ünnepélyes étekkel fogadják. Ehhez mézbe mártott almadarabokat fogyasztanak, amely az »édes« újév utáni vágyat juttatja kifejezésre. Lehetőség szerint gránátalmák is találhatóak az asztalon az étellel beteltség, boldogság és áldás szimbólumaként.

Budapest, 2014. szeptember 25. Írta: Móricz Niki

Források:

Das jüdische Festjahr. In: Was jeder vom Judentum wissen muss (2007). Im Auftrag des Amtes der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche in Deutschland (VELKD) und des Kirchenamtes der Evangelischen Kirche, vollst. überarb., Neuauflage, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus. 21-26.

Schreiner, J. (1995): JHWH auf den Feiertagen. In: Theologie des Alten Testaments. Würzburg: Echter Verlag. 280-309.

Xeravits, G. (2008): Az ószövetségi ünnepek rendje. In: Tanulmányok az ókori Izrael kultuszáról. Budapest: L'Harmattan. 1-23.

Zwickel, W., Egger – Wenzel, R., Ernst, M. (2013): Probleme mit der absoluten Chronologie des Vorderen Orients. In: Herders Neuer Bibelatlas. Freiburg im Breisgau: Herder Verlag. 332-334.

<http://www.hagalil.com/judentum/feiertage/kippur/rosh-2.htm>

<http://judaism.about.com/od/holidays/a/roshhashanah.htm>